УДК 811.111:316.77]:378.147(045)

# КОМУНІКАТИВНЕ СПРЯМУВАННЯ ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ У ЗВО

**Мамчур Євген Анатолійович**
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри іноземних мов
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
mamchur1g@gmail.com

**Анотація.** У статті розглянуто необхідність і важливість для сучасної людини, особливо для вчителя, бути комунікативно компетентною особистістю у загальносвітовому культурному просторі. Процес вивчення іноземної (англійської) мови моделює ціннісну міжкультурну поведінку особистості. Провідною ціллю навчання іноземної мови у педагогічному університеті є формування комунікативної іншомовної професійної компетентності студента. Представлено зразки комунікативно спрямованих вправ, які є ефектними у процесі вивчення англійської мови студентами, майбутніми вчителями.

**Ключові слова:** комунікативна компетентність; міжкультурна комунікація, процес вивчення іноземної мови, комунікативно спрямовані методи вивчення англійської мови.

В епоху глобалізованого світу XXI століття вкрай важливо для людини, а особливо для вчителя, бути комунікативно компетентною особистістю у загальносвітовому культурному просторі. Не викликає сумніву, що вивчення іноземної мови в педагогічному закладі вищої освіти сприяє розвитку комунікативної (іншомовної) компетентності не лише студентів як майбутніх учителів, котрі доторкнуться до навчання учнів Нової української школи, а певною мірою впливає на формування культури інформаційного суспільства, забезпечує мовну, культурну, історичну спадковість між етносами і державами.

Однією із провідних цілей фахової підготовки майбутнього вчителя у педагогічному університеті є формування комунікативної професійної

іншомовної компетентності. Поняття професійної компетентності стало ключовим концептом сучасної педагогічної науки та обґрунтоване у дослідженнях багатьох учених (Н. Волокова, М. Галицька, І. Зязюн, Т. Комарницька, М. Максимець, В. Огнев'юк, І. Підласий, О. Пометун, О. Савченко, Г. Селевко та ін.).

Компетентність – це результат навчальної діяльності особистості, її власний здобуток, показник умінь, навичок і досвіду застосовувати знань у практичній діяльності. Комунікативна компетентність, зазначають І. Кучеренко, Л. Мамчур, «становить комунікативний потенціал особистості, який характеризує її комунікативні здібності, можливості та визначає якість, успішність її спілкування в різних сферах життєвої діяльності . Комунікативна компетентність визначається врахуванням самостійності мовленнєвої діяльності особистості та є практичним аспектом проблеми взаєморозуміння, відображає рівень культурного розвитку особистості в суспільстві, є одним із чинників виховання толерантності, взаєморозуміння» [1, с. 173]. Комунікативна компетентність – це цілісна сформована система знань, умінь і навичок здійснення комунікативної діяльності, реалізації спілкування у процесі соціальної взаємодії. М. Галицька вважає, що «культурне розмаїття українського суспільства спонукає кожного індивіда до конструктивної взаємодії, формування в собі позитивного ставлення до представників інших народів, розвитку знань про культури, що його оточують. Одним із головних завдань сучасної освіти є виховання особистості, котра здатна пізнавати й творити культуру шляхом діалогічного спілкування, що вимагає від усіх учасників педагогічного процесу високого рівня комунікативної культури, комунікативної компетентності, розвинутих навичок спілкування. Вона можлива за умови правильно організованого міжкультурного діалогу» [2, с. 29–30].

У процесі вивчення іноземної мови студент має розвинути власну іншомовну комунікативну компетентність, щоб забезпечити необхідні умови

для успішної міжкультурної комунікації в сучасному світі. На думку М. Тадеєвої, «підготовка вчителя повинна носити виражений культурологічний характер і бути спрямованою на формування здібностей адаптивної поведінки у спілкуванні з носіями культури країни, мова якої вивчається, а також у процесі вивчення чужої мови необхідно формувати на її основі ментальності, стилю поведінки, традицій і звичаїв народу [3]. Слушно вважати, що міжкультурна комунікація має пронизувати процес розвитку комунікативної компетентності (як іншомовної, так і україномовної) майбутнього фахівця.

Одним із варіантів набуття у процесі комунікації етнокультурних цінностей. переконує В. Огнев'юк, є прилучення до чужорідних цінностей, що супроводжується пригніченням його автентичних здобутків [4, с. 270]. Тому переконані, що студент під час вивчення іноземної мови має утримувати баланс між усвідомленням значущості іноземної мови та безапеляційною цінністю рідної мови, щоб не допустити ситуації, коли інша мова ставала б засобом відтиснення рідної мови, не зумовила формування стереотипу меншовартості (у нашій ситуації української мови), що, на жаль, спостерігаємо нині.

У науковому просторі визначають три аспекти компетентності – власну, соціальну, фахову, що підпорядковуються найважливішій компетентності вчителя іноземної мови як посередника між двома культурами – міжкультурній комунікативній компетентності. Т. Комарницька визначає власну компетентність як «усвідомлення значимості своєї ролі вчителя, який, навчаючи, вчиться сам, котрий будує міцну інтелектуальну основу для педагогічної майстерності»; соціальну компетентність як «здатність утверджувати статус свого предмета в освітній концепції України, знати і пізнавати соціальний характер класу, групи, курсу, враховувати їх мотиви, мету, зацікавлення, підходити індивідуально до кожного учня, зокрема,

спонукати його до автономного та неперервного навчання; здатність інтегруватися в педагогічний колектив школи, вміти працювати в єдності міжпредметних зв'язків; здатність усвідомлювати і будувати навчально-виховний процес з предмета «Іноземна мова» в контексті української ментальності, європейської багатомовності й сузір'ї культур»; фахову фахова компетентність «центральним стержнем підготовки вчителя, а для вчителя іноземної мови вона полягає в мовній компетентності» [5].

Комунікативна компетентність є провідною для майбутнього вчителя. Більшість лінгводидактів (З. Бакум, О. Безкоровайна, Н. Голуб, І. Кучеренко, О. Кучерук, Л. Мамчур, М. Пентилюк та ін.) справедливо визначають основні складники комунікативної компетентності – мовленнєву, мовну, соціокультурну, дискурсивну, діяльнісну. Учитель повинен виробити особистісну комунікативну (україномовну й іншомовну) компетентність, досконало володіти іноземною мовою, вміти навчати її інших, вибудовувати спілкування відповідно до рівня знань, досвіду та умінь співрозмовника. Педагог не може обмежити себе тільки тим матеріалом, що буде викладати, здійснюючи професійну діяльність, він повинен мати доступ до міжкультурної світової комунікації, що здійснюється іноземною (англійською) мовою. Компетентний сучасний вчитель має бути не тільки носієм мовних знань і вмінь зі свого предмета, а й координатором творчої, ситуативно зумовленої міжкультурної комунікації.

Система компетентностей сучасного педагога, безперечно, включає іншомовну комунікативну компетентність, що передбачає опанування знаннями в галузі лінгвістики, мовленнєвознавства, теорії комунікації, культурології, сформованість вмінь застосовувати їх до навчальної діяльності, забезпечити розуміння мови як феномену ідентифікації. Викладач повинен розвивати у студентів здатність естетично сприймати текст іноземною мовою в лінгвістичному, мовленнєвому, комунікативному,

соціокультурному, країнознавчому контекстах.

Специфіку основних складників комунікативної компетентності вчителя іноземної мови аналізує М. Максимець і зазначає, що «вчителя іноземної мови характеризує мовленнєва компетентність, яка передбачає здатність сприймати й відтворювати іншомовні тексти відповідно до завдання чи ситуації; мовна компетентність – знання системи мови й правил її функціонування); соціокультурна компетентність (країнознавча) – знання з історії, географії, економіки, державного устрою культури країни, мову якої вивчають; лінгвокраїнознавча компетентність – знання про головні особливості соціокультурного розвитку країни, вміння підпорядковувати власну мовленнєву поведінку відповідно до цих особливостей)» [6, с. 232].

У процесі вивчення англійської мови здійснюється всебічний розвиток особистості, відбувається формування позитивного ставлення до мови, що вивчається, до нації, що нею користується, до духовних цінностей, норм, ідеалів, закріплених в мові, розвиваються загальнолюдські і національні цінності . Під час вивчення англійської мови у ЗВО важливим є комунікативна практично-тренувальна спрямованість навчального процесу, використання активних та інтерактивних форм, методів та прийомів навчання, що використовуються у процесі навчально-пізнавальної діяльності студентів під час суб’єкт-суб’єктної взаємодії на аудиторних заняттях. Продуктивними шляхами комунікативно спрямованого вивчення англійської мови, на наш погляд, є впровадження особистісно орієнтованої технології навчання, використання результативних інтерактивних організаційних форм (колективна, групова, парна робота) й активних методів (проблемно-інформаційна, у формі діалогу, полемічна лекція, евристична бесіда, метод комунікативно спрямовані вправи, моделювання педагогічної ситуації, метод-кейс, комунікативний метод, тренінг, рольова гра, дискусія, диспут тощо), побудованих на основні практичної сумісної свідомої суб’єкт-суб’єктної взаємодії викладача і студента.

Наведемо приклади комунікативно спрямованих вправ, які є ефектними у процесі вивчення англійської мови студентами, майбутніми вчителями.

*<u>Exercise 1:</u> Choose the correct option (A, B, C or D) to complete the text "English as a means of international communication":*

**English as a means of international communications**

English is the most universal language in the world. Nowadays, it is impossible to do without foreign languages because of expanding economic and cultural ties of Ukraine with other countries of the world. It is official language in over (1) … countries.

A truly educated man should know at least one foreign language, read books in the original, use personal computers, take part in cultural and educational exchanges with over countries. English is the national language in such countries as Britain, the United States of America, Canada, (2) … and New Zealand. It is the mother tongue of nearly three hundred million people. Many people speak English in Japan, China, India and African countries.

Half of the world's scientific literature is in English. It is the language of computer technology. You will hardly be able to find a good job unless you master the English language. Science, trade, sport and international relations of various kind have given the English language the status of one of the world's most important languages. Today English is used almost everywhere. It is the language of banking and industry, computers and trade, technology and science. At numerous international meetings and conferences, English is the main language. The (3) … Games and other multinational sports events cannot do without it.

English is a language which is indeed able to cope with the most diverse tasks of international communication. For this reason many countries recognize the importance of English as an international language and teach it in schools as their foreign language of choice. There are sometimes variations in vocabulary, grammar, spelling and pronunciation, but the language is still English and it is understood by every other English speaker around the world. If you like traveling you can go anywhere without being afraid that other people will not understand you.

I think, that to know English today is absolutely necessary for every educated man, for every good specialist.

| | | | | | |
|---|---|---|---|---|---|
| A | 70; | 2. | A. Australia; | 3. | A. yard; |
| B | 10; | | B. France; | | B. town; |
| C | 40; | | C. Ukraine; | | C. Olympic; |
| D | 100. | | D. Poland. | | D. village. |

*Exercise 2: Supplement dialogic communicative competence using the text «The U. S. Educational System».*

**The U. S. Educational System**

One of the most attractive features of the U. S. higher education system is the flexibility it provides through the number and diversity of institution types it encompasses.

This diversity offers students options to specialize in a variety of academic disciplines and even gain employment training.

Nearly 4,000 accredited institutions make up U. S. higher education in the United States. Unlike many countries, U. S. higher education institutions are not centrally organized or managed, but are accredited on a national or regional level by independent accrediting bodies.

A variety of institution types offer higher education degrees. Liberal arts institutions, for example, offer courses in the arts, humanities, languages, and social and physical sciences. The majority of liberal arts institutions are private. Private colleges and universities are founded by a combination of endowments, gifts from alumni, research grants, and tuition fees. Private colleges and universities are usually smaller than public institutions and can have a religious affiliation or be single-sex schools. Not sure what certain U. S. higher education words mean?

Community colleges are another option and provide two-year associate degree programs to prepare students to continue studies for an undergraduate degree or help them gain occupational skills for immediate employment. State colleges and universities, also called «public universities», were founded and subsidized by U. S. state governments to provide a low-cost education to residents of that state.

Public universities generally offer access to research opportunities and classes in a wide variety of fields of study. These universities tend to be very large and generally admit a wider range of students than private universities. Each student's interests will guide his/her choice among the many possibilities.

Regardless of the institution type, in the United States, students typically earn credits for courses they take and these credits count towards the completion of a program. Courses are often divided into «core» subject areas to provide the foundation of the degree program and «major» courses to provide specialization in a subject area.

Students can also take «elective» courses to explore other topics of interest for a well-rounded educational experience.

The U. S. academic calendar typically runs from September to May and can be divided into two academic terms of 16-18 weeks known as semesters. Alternatively, some schools may operate on a quarter or trimester system of multiple terms of 10-12 weeks. With the variety of available U. S. higher education options, students are sure to find the right fit for their academic, financial and personal needs.

– Elena, are you studying in the USA?

–Yes.

–What is the most attractive feature of the US higher education system?

–Choose this trait (centralization, independence, flexibility, subsidized).

– What is the number of accredited institutions of higher education.

– I think, that …

– How are private colleges and universities different?

– The difference is – they …

– Comment on the US academic calendar. How is it divided?

– It usually lasts …

На основі ґрунтовних філологічних та дидактичних знань, використання продуктивних традиційних та інноваційних методів навчання викладач у процесі вивчення іноземної мови зможе правильно планувати навчальний процес, ефективно, цілеспрямовано його, проводити і критично

оцінювати. Викладач іноземної мови повинен бути обізнаний з методиками викладання як рідної, так й іноземних мов, і може інтегрувати їх для більш ефективного вивчення. Акцентуємо увагу на тому, що вивчення іноземної мови – це більше, ніж оволодіння її граматичною, лексичною чи фонологічною системами. «Учитель іноземної мови, як жодний інший, є тим посередником, котрий засобами мови будує мости між народами. Саме він повинен постійно будити у своїх учнів здатність порівнювати, перевіряти, доводити правомірність усталених стереотипів та готовність подолати суб'єктивні упередження і тим самим зрозуміти інший світ, а іншому світові відкрити, наблизити й зробити зрозумілим свій власний» [5, с. 164–165].

Отже, у процесі вивчення іноземної мови разом з вивченням культури країни, мова якої вивчається, та розумінням її змісту, відбувається підвищення рівня іншомовної комунікативної компетентності, загальної культури особистості. Зауважимо, що процес вивчення іноземної мови моделює ціннісну поведінку людини. Іноземні мови включають студентів до соціокультурних відносин, збагачують і збільшують мовну картину світу, розширюють стереотипні уявлення. Під час вивчення іноземної мови розвивається здатність людини толерантно ставитись до представників інших культур та уважно ставитись до своєї власної культури.

**Список літератури:**

1. Кучеренко І., Мамчур Л. Філологічний часопис. 2015. Ч. 1. С. 168-175.

2. Галицька М. Міжкультурна комунікація та її значення для професійної діяльності майбутніх фахівців. *Освітологічний дискурс*. 2014. №2. С. 23-30.

3. Тадеєва М. Розвиток сучасної мовної освіти дорослих в США і Великій Британії. *Збірник статей Слов'янського педагогічного університету*. Слов'янськ, 2005. Вип. 4. С. 121–125.

4. Огнев’юк В. Освіта в системі цінностей сталого людського розвитку. Київ. 2003. 450 с.

5. Комарницька Т. Кваліфікаційна характеристика вчителя іноземної мови в контексті сучасних наукових, психолого-педагогічних теорій, методів та технологій навчання. *Міжнародне співробітництво та університетська освіта*: матер. міжнар. наук. конф. Київ. 2000. С. 161–165.

6. Максимець М. Теоретична підготовка студентів вищого навчального закладу як умова професійного становлення вчителів. *Вісник Львівського університету. Серія: Педагогічна.* Львів. 2009. Вип. 25, ч. 4. С. 229–235.